

Het veemgericht heeft wel degelijk bestaan

OPINIE **VEEMGERICHT**

Herman Hermans

In het *Friesch Dagblad* van 13 december 2025 stelt Hessel Bouma dat hij ‘als amateurhistoricus wil achterhalen wat er werkelijk is gebeurd’. Zijn conclusie luidt dat het veemgericht, dat tijdens de Tweede Wereldoorlog in Friesland zou hebben gefunctioneerd om legitimatie te bieden voor liquidaties door het verzet, in werkelijkheid niet heeft bestaan. Tegen deze conclusie – en tegen zijn ingezonden brief van 7 februari 2026, geschreven in reactie op mijn brief van 24 januari 2026 – bestaan ernstige bezwaren.

Allereerst geeft Bouma geen helder inzicht in de historische werken die hij heeft geraadpleegd, noch in de wijze waarop hij gedurende tien jaar onderzoek zou hebben gedaan in archieven en bibliotheken. Een interview in een krant is bovendien niet het geschikte medium om een dergelijke ‘ontdekking’ wereldkundig te maken. Van een onderzoeker mag worden verwacht dat hij in een wetenschappelijke publicatie systematisch verantwoording aflegt van zijn bronnen, zijn methode en zijn gevolgtrekkingen. Die moeten controleerbaar en navolgbaar zijn. Daaraan ontbreekt het hier.

Ten tweede doet Bouma een stellige uitspraak die logisch gezien moeilijk te begrijpen is. Indien de door hem geraadpleegde bronnen naar zijn oordeel onvoldoende betrouwbaar of eenduidig zijn, dan kan dat hooguit leiden tot twijfel over het bestaan van het veemgericht. Het kan niet dienen als bewijs dat het niet heeft bestaan. Een zo verstrekkende ontkenning vereist positief bewijs, en dat is in dit geval per definitie niet te leveren.

Ten derde lijkt Bouma’s voornaamste argument te zijn, dat alle informatie over het veemgericht uiteindelijk terug te voeren zou zijn op één persoon: de verzetsstrijder Pieter Wijbenga. Kennelijk redeneert hij volgens het adagium ‘één getuige is geen getuige’. In de geschiedwetenschap bestaat die regel echter niet, al is vanzelfsprekend behoeftzaamheid geboden wanneer ondersteunende bronnen ontbreken. Bovendien valt niet zonder meer in te zien waarom verklaringen van een vooraanstaand verzetsman en geschiedschrijver van het Friese verzet bij voorbaat ongehoorzaam zouden zijn.

Ten vierde is het onjuist dat alle informatie tot Wijbenga te herleiden zou zijn. In mijn boek *Om des gewetenswille: De geschiedenis van een arrest in oorlogstijd*. (Friese Pers Boekerij, 2003), op pagina 147–151, baseer ik mij op twee getuigen die onafhankelijk van Wijbenga verklaren. De eerste is een verzetsman, Witteveen, die uit eigen wetenschap spreekt. De tweede is de zoon van rechter Jan Wedeven, die mededelingen doet over de werkzaamheden van zijn vader in het

Esmée van Eeghen, een van de Friese verzetsstrijders. Zij werd verdacht van verraad, maar de top van het verzet besloot haar zaak niet voor te leggen aan het veemgericht, maar haar weg te sturen uit Fryslân. Foto: FD

Bronnen, methode en gevolgtrekkingen moeten controleerbaar en navolgbaar zijn

veemgericht en over wat hij zelf in dat verband heeft meegemaakt. Beide getuigen schetsen een gedetailleerd beeld van doel en werkwijze van het gericht.

Daarnaast is er een document van 16 maart 1945 van een van de leden van het veemgericht, waarin hij instemt met een doodvonnis onder de voorwaarde dat de executie ‘zonder een spoor na te laten’ plaatsvindt. In datzelfde stuk maakt hij opmerkingen over de besluitvormingsprocedure in dit specifieke geval. Daaruit blijkt dat men, ondanks het clandestiene karakter van de organisatie, zoveel mogelijk trachtte vast te houden aan bepaalde procesrechtelijke principes. Dit alles vormt moeilijk te negeren aanwijzingen voor het daadwerkelijke bestaan van het veemgericht.

Ten vijfde blijkt niet dat Bouma mijn boek heeft geraadpleegd, evenmin dat hij heeft kennisgenomen van de documentatie van de Vereniging Friesland 1940–1945 in Tresoar, waarin zowel de verklaringen van Witteveen als het genoemde document zijn opgenomen. Voorts is zijn bewering dat Loe de Jong niet over het veemgericht zou hebben geschreven, onjuist. In de wetenschappelijke editie van *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* (deel 7, tweede helft, pagina 1007–1008) wordt het Friese veemgericht wel degelijk vermeld.

Historisch betoog

Ten zesde is het betreuenswaardig

dat Bouma, geconfronteerd met dit materiaal – aangenomen dat hij het daadwerkelijk heeft bestudeerd – bij zijn overtuiging blijft. Hij acht het door mij gepresenteerde bewijs ‘verklaarbaar’ vanuit de gedachte dat het bestaan van een veemgericht bekend moest worden bij het verzet om ‘de rapporten van de verzetsstrijders bij Houwing te krijgen’.

Ik begrijp dat de heer Bouma hiermee bedoelt dat gedaan moest worden alsof een veemgericht bestond, terwijl dat in werkelijkheid niet zo was. Daarmee lijkt hij te suggereren dat niet een veemgericht, maar politiemans Houwing de beslissingen nam. Deze redenering, waarvoor elk bewijs ontbreekt, berust op een speculatieve constructie die eerder het karakter van een complottheorie draagt dan van een historisch betoog. De onafhankelijke getuigenis van de zoon van een van de rechters, afgelegd vele jaren later, laat zich bovendien niet in een dergelijk schema inpassen. De gedachte veronderstelt ook dat het overige door mij gepresenteerde materiaal bij elkaar verzonden is. Dat is onaannemelijk.

Alles overziend kan de conclusie slechts zijn dat de ontkenning van het bestaan van het veemgericht niet overtuigend is onderbouwd. De beschikbare bronnen en getuigenissen wijzen er integendeel op dat het veemgericht wel degelijk heeft bestaan.

Dr. mr. H.L.C. Hermans is oud-rechter en rechtshistoricus